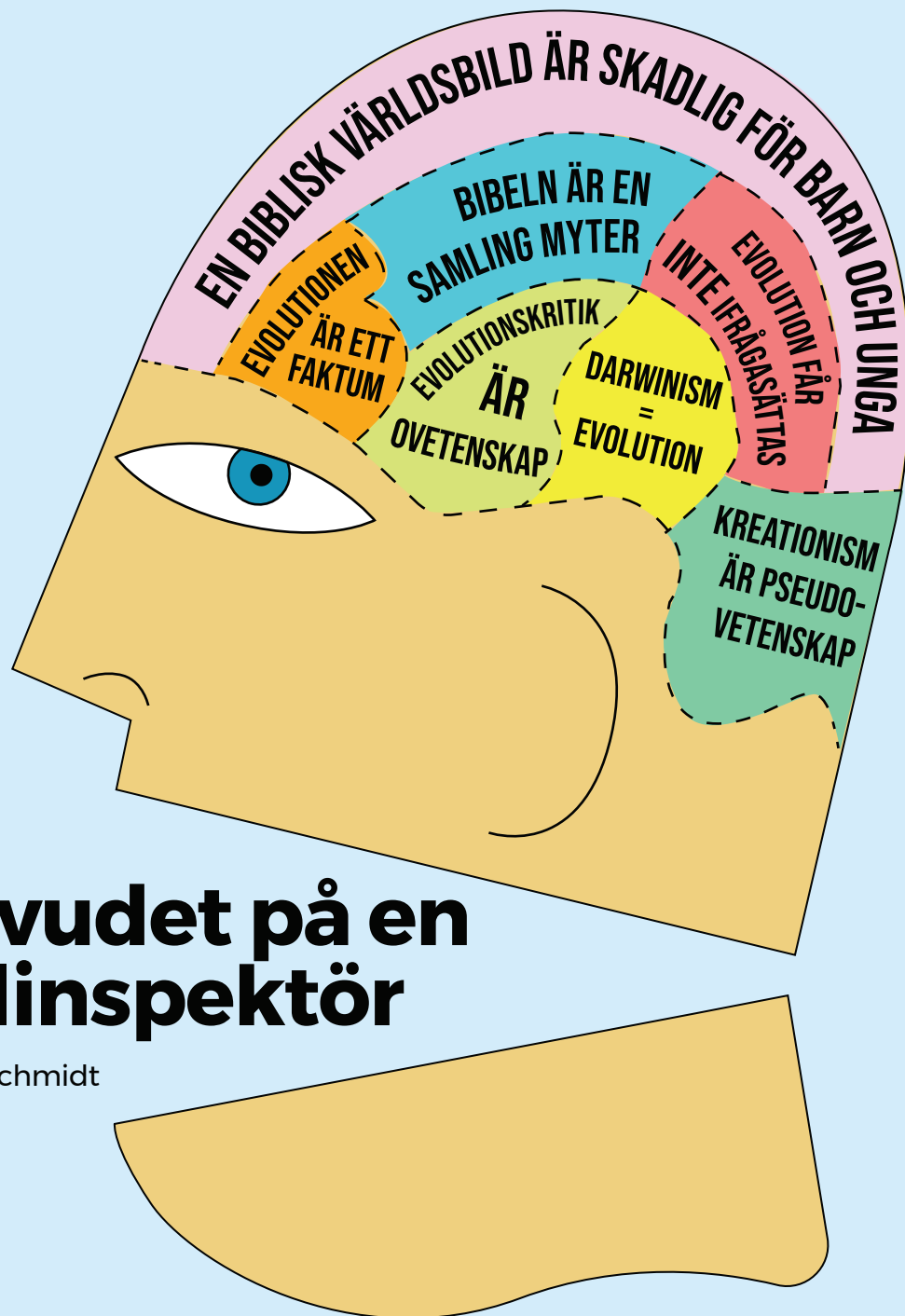

JÖRGEN LUNDIN

I huvudet på en skolinspektör

Av Göran Schmidt

Av rubriken på den här artikeln att döma kan läsaren få intrycket att jag som skrivit de här raderna är skolinspektör. Så är inte fallet. Däremot har jag ägnat åtskilliga timmar till att försöka komma underfund med varför skolinspektörerna formulerar sig som de gör i samband med sina riktade granskningar av de kristna friskolorna. Det är viktigt att belysa de här bakomliggande faktorerna om man ska förstå vad det är som pågår i det som somliga med viss rätt kallar "häxjakten" på de kristna friskolorna.

Det skulle förmodligen kunna skrivas en avhandling om de flesta av de förhållanden som jag nu helt kort ska redogöra för. Jag hoppas innerligt att kompetenta, sakliga och objektiva personer kommer att göra just detta som underlag för en revidering av de svenska styrdokumentet för skolan. Artikeln är avsedd att vara ett led i att problematisera den klichéartade och i flera avseenden ogrundade kritik som flera skolor har fått utstå på senare tid.

SKOLINSPEKTÖRENS TOLKNING AV LAGTEXTERNA

I en inledande artikel nämnde jag de lagtexter som ligger till grund för Skolinspektionens bedömningar. En sammanfattning av styrdokumentens skrivningar så som de tolkas och tillämpas av utredarna kan omformuleras så här:

- *Skolans utbildning¹ skall vara grundad på vetenskap.*
- *Evolutionsteorin är den enda vetenskapliga teorin om vårt ursprung. Både den och det åldersperspektiv som är dess grundförutsättning är ovedersägliga faktum som inte får lov att ifrågasättas utan ska skyddas av källtillit.*
- *Därför är evolutionskritik per definition o- eller pseudo-vetenskaplig, liksom andra sätt att förklara vårt ursprung.*
- *Denna hållning är åskådningmässigt neutral.*
- *Andra ursprungsförklaringar, till exempel de bibliska berättelserna om skapelsen och syndafloden, är därmed*

otillåtna inom utbildningen, såvida skolans personal inte tydligt deklarerar att berättelserna utgör myter utan någon historisk relevans. Detta gäller oavsett om skolan är offentlig eller fristående/konfessionell.

- *Om lärare eller annan personal inte uttryckligen tillrättavisar en elev som säger sig ha en annan syn på dessa berättelser bryter skolan mot kravet på icke-konfessionalitet och hindrar därmed eleverna från att utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.*

Den här listan med uppfattningar är avgörande för Skolinspektionens bedömningar av skolorna. Den återspeglar ett antal högst tveksamma föreställningar om vetenskap, kreativism och kristendomens inflytande i samhället. Jag ska nu helt kort kommentera dem:

1. ILLUSIONEN OM DEN ÅSKÅDNINGSMÄSSIGT NEUTRALA NATURVETENSKAPEN

Det torde vara uppenbart att varje berättelse som gör anspråk på att förklara alltings uppkomst ur ingenting uttrycker någon form av åskådning, oavsett om den inbegriper en skapare eller inte – såväl startpunkten som slutresultatet är ju desamma oavsett.

Skolinspektionen tar emellertid för givet att teorierna om universums och livets uppkomst och utveckling är strikt objektiva beskrivningar av verkligheten som inte uttrycker någon form av "åskådning". De anses i stället vara uttryck för "den naturvetenskapliga världsbilden" och därmed vetenskapliga fakta till skillnad från "andra sätt att beskriva och förklara omvärlden" som exempelvis "Bibels berättelser".

Men om naturvetenskapens världsbild verkligen hade varit åskådningmässigt neutral skulle den inte kunnat hotas av en religiös åskådning och därmed inte heller behöva försvaras mot en sådan. Skolinspektionen bekräftar därmed indirekt genom sitt agerande att så inte är fallet. De sammanblandar metodologisk och metafysisk materialism (se artiklarna på s. 34 och 37) och har fallit offer för illusionen om vetenskapen.²

2. OFÖRMÅGA ATT SKILJA MELLAN VETENSKAP OCH VETENSKAP

Flera av förgrundsfigurerna inom evolutionsteorin påtalade tidigt att det finns olika kategorier av vetenskap. Ernst Mayr och E.O. Wilson skilde mellan historisk vetenskap och observationell vetenskap och Charles Thaxton med flera resonerade i termer av ursprungsvetenskap kontra processvetenskap. ▶

skap. Det går naturligtvis inte att förneka att evolutionsteorin till stora delar är en historisk vetenskap, där man inte arbetar med termer som "vetenskapliga sanningar" på samma sätt som man gör inom matematik, kemi och fysik.

Skolinspektionen godtar emellertid inte detta resonemang och kritiserar läraren vid skola B i norra Sverige (se s. 16) för att han tagit upp detta med sina elever, trots att uttalandet ur vetenskapsteoretisk synpunkt är oantastligt. Utredaren tolkar det som ett sätt att underminera evolutionsteorins status som vetenskapligt faktum. Sakligt sett är det också så det förhåller sig – evolutionsteorins historiska dimension gör att det inte går att vetenskapsteoretiskt försvara läroplanens nuvarande formulering om evolutionsteorin som grunden för naturvetenskapens världsbild och dess särställning som teoretisk grund för biologämnet.

3. ILLUSIONEN OM DEMARKATION OCH ANVÄNDANDET AV BEGREPPET PSEUDOVETENSKAP

Både Skolinspektionen och Skolverket utgår från att det finns en entydig definition av vad som är vetenskap och inte, det vill säga giltiga så kallade demarkationskriterier. Vidare förutsätts att evolutionsteorin uppfyller dessa kriterier medan den evolutionskritik som kreationister och ID-anhängare anför är pseudovetenskaplig. Ingetdera stämmer.

För det första råder det idag enighet bland vetenskapsfilosofer om att det inte går att särskilja vetenskap från pseudovetenskap med en viss uppsättning kriterier. För det andra är den egentliga frågan inte vilken av modellerna som ska få kallas vetenskap eller inte, utan vilken av dem som har bäst stöd i evidensen. Genom att hänvisa till evolutionsteorins vetenskaplighet och kreationismens pseudovetenskaplighet försöker inspektören här flytta fokus från evidensfrågan till en fråga om definitioner som saknar vetenskapsfilosofisk grund.

4. IDÉN OM EVOLUTIONSTEORINS "DIPLOMATISKA IMMUNITET" MOT KRITIK

En av skolorna³ kritiserades för att en elev uttryckte att de fått lära sig att "evolutionsteorin är en teori" (!). Skolinspektionen tolkade även detta som ett ifrågasättande av evolutionsteoris status som ovedersägligt faktum.

I linje med detta har på senare tid höjts röster⁴ för att lärare bör sluta med att använda termen "evolutionsteorin". I stället rekommenderas man att rätt och slätt säga "evolutionen", vilket då uttrycker den status av faktum (läs: dogm) som man anser att teorin bör tillskrivas. Motiveringen är att man inte säger "gravitationsteorin" utan bara "gravitationen".

Den här rekommendationen förmedlar idén att allt levandes gemensamma ursprung kunnat påvisas med samma naturvetenskapliga säkerhet som gravitationen. Men ett sådant jämfällande sker uteslutande på ideologisk/filosofisk grund utifrån den naturalistiskt grundade vanföreställningen att likheter mellan organismer bara kan förklaras med gemensamt ursprung. Så är inte fallet; likhetsmönster är också en av markörerna för medveten, intelligent design.

5. ANVÄNDANDET AV BEGREPPEN EVOLUTIONSTEORI OCH NYDARWINISM SOM SYNONYMA BEGREPP

Skolinspektionen likställer kritik av nydarwinismens mekanismer med kritik av evolutionsteorin i dess helhet. Att en lärare i ett bildspel upplyst sina elever om att det finns forskare som är kritiska till nydarwinismen är enligt inspektören ett uttryck för pseudovetenskap.

I samband med den juridiska processen i samband med Ekebyholmsskolan tog Genesis del av det aktuella bildspelet och kunde konstatera att det ingenstans i det material som myndigheterna fått analysera hävdas att evolutionsbiologer betvivlar evolutionen som sådan. Både Skolinspektionen (och i ett senare skede även Skolverket) sätter felaktigt likhetstecken mellan begreppen "evolution" och "Darwins teori". Det råder ingen som helst tvekan om att läraren i sitt bildspel refererar till "den tredje vägens evolutionsbiologer" som är uttalat kritiska till klassisk darwinism och ser dess mekanismer mutationer och naturligt urval som otillräckliga. Dessa vetenskapligt erkända biologer gör precis samma bedömning av nydarwinismens bristande förklaringskraft som bibeltroende biologer och vi i föreningen Genesis gör.

6. VANFÖRESTÄLLNINGAR OM MODERN KREATIONISM OCH ID-TEORI

Förutom att skolmyndigheterna avfärdar kreationism som pseudovetenskap uttrycker man anmärkningsvärd okunnighet om var modern kreationism står för. Exempelvis hävdar man att man inom kreationism och Intelligent Design-rörelsen anser att artbildning inte kan ske därför att livet är alltför komplext. Inget kan vara felaktigare! För det första har vi under årtionden pekat på evidens för mycket snabb artbildning, i praktiken så snabb att de klassiska darwinistiska mekanismerna är uteslutna som förklaring (för fördjupning i ämnet se föregående nummer av Genesis, 3-2024). För det andra är komplexitet inte främst ett argument *mot* evolution, utan *för* design. Men inte komplexitet i största allmänhet, utan de speciella slag av komplexitet i naturen som i *alla andra samman-*

hang utgör evidens för intelligent aktivitet. Det hade räckt för myndigheterna att läsa en introduktionssida om ID-rörelsen⁵ för att inse sitt missförstånd.

7. FÖRESTÄLLNINGEN ATT BIBELNS BERÄTTELSE SAKNAR HISTORISK RELEVANS

Man behöver varken vara bibeltroende eller ens särskilt religiös för att inse att det finns åtskilliga inslag i Bibelns första elva kapitel som anknyter till vetenskapen. Vad finns det för anledning till att följande fakta och förhållanden inte skulle få omnämnas i en skolsituation i ett ämne som religionskunskap?

- *”Och Gud sade...”* – Motsvarar medveten intelligens som en rationell orsak till de väldiga och välorganiserade informationsmängder i DNA som definierar anatomi och egenskaper hos alla jordens livsformer.
- *”...efter deras slag”* – Motsvarar tydliga avgränsningar mellan olika kategorier av livsformer (t ex de olika familjerna av däggdjur) i både den levande och fossila världen.
- *”Till Guds avbild skapade han dem...”* – Motsvarar människans unika intellektuella, kreativa och språkliga förmågor i relation till den övriga biologiska världen.
- *Adam och Eva* – Motsvarar den vetenskapliga konsensusen om alla nutida människors härstamning från en manlig individ (”Y-kromosom-Adam”) och en kvinnlig individ (”mitokondriska Eva”).
- *Syndafallet* – Motsvarar varför människan är den enda biologiska varelse som utgör ett hot både mot sig själv och hela planeten?
- *Händelserna vid Babel* – Studier av mitokondriskt DNA och manligt Y-kromosom-DNA visar även på att den nutida mänskligheten befolkades från ett spridningscentrum i Mellanöstern. Samt förhållandet att de olika språkfamiljerna inte går att härleda till något enskilt urspråk.
- *Syndafloden* – Motsvarar den globala förekomsten av fossil och annan geologisk evidens som vittnar om katastrofiska bildningsförhållanden för berglager och fossil.

8. VANFÖRESTÄLLNINGEN ATT EN BIBLISK VÄRLDSBILD ÄR SKADLIG FÖR BARN, UNGDOMAR OCH SAMHÄLLSMEDBORGARE ÖVERLAG

Det är en märklig situation när en statlig tillsynsmyndighet agerar som om den kristna världsbild som format västerlandets vetenskap, kultur och samhällsskick vore samhällsfarlig

och någonting som våra barn och ungdomar måste skyddas från. Varje inslag i skolverksamheten som framställer den kristna världsbilden som någonting annat än för länge sedan övergivna mytologiska vanföreställningar tolkas av Skolinspektionen som skadlig religiös indoktrinering, en inkörsport till pseudovetenskaplighet och sektarism. Om man för fram tesen att en biblisk världsbild skulle vara samhällsfarlig måste man också presentera evidens till stöd för den. Det gör inte Skolinspektionens utredare.

Förhållandet är särskilt anmärkningsvärt eftersom läroplanerna under rubriken ”Grundläggande värden” uttryckligen deklarerar att skolan ska gestalta och förmedla värden ”i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition”.

Det ovan nämnda är den samling föreställningar som bidragit till formuleringarna i skolans nuvarande styrdokument och som i ännu högre grad påverkat Skolinspektionens utredare när de tolkat samma styrdokument.

Dessvärre är de undantagslöst behäftade med vetenskapliga felaktigheter, överförenklningar och undanhållande av fakta som sannolikt aldrig skulle tolereras i något annat juridiskt sammanhang. Att de över huvud taget tillåts förekomma i skolsammanhanget är så nära en skandal man kan komma. Skolan är en plats som ska uppmuntra barn och ungdomar till att tänka fritt och kritiskt och fatta genomtänkta personliga beslut om sina liv och sin framtid. I stället vill skolmyndigheternas representanter tvinga dem alla in i samma destruktiva likformiga sekulära tänkande som historiskt sett bara kännetecknat destruktiva diktaturer. Skolinspektionen – gör om och gör rätt!

NOTER

1. Detta gäller såväl i undervisningen som i utbildningen i övrigt. Styrdokumentet skiljer mellan de båda begreppen utbildning och undervisning. Något förenklat kan man säga att undervisningen är den del av utbildningen som sker under lektionstid. Till utbildning hör även sådant som försiggår på raster, under lunchtid, på lägerskolor, eventuella morgonsamlingar etc.
2. Se boken med samma namn av professor Peter Stenumgaard (XP Media 2013). Se även recension i Genesis 3/2021 s 29 (<https://genesis.nu/magasin/arkiv/genesis-2021-3/> kortare: [bit.ly/G24406](https://genesis.nu/magasin/arkiv/genesis-2021-3/)).
3. Ekebyholmsskolan.
4. Se professor Dan Larhammars 18-minuters-presentation i IVA:S webinarium för högstadielärare 24 augusti i år (2024) på <https://www.iva.se/NTAdigital-presentation-2024> ([bit.ly/G24407](https://www.iva.se/NTAdigital-presentation-2024)) mellan minut 5-23 av inspelningen. Se även sidan 7 i det här numret.
5. Närmare bestämt de båda begreppen specificerad komplexitet och reducerbar komplexitet. Den engelsktalande kan läsa mer på t ex <https://intelligentdesign.org/whatisid/> (kortare: [krymp.nu/2KS](https://intelligentdesign.org/whatisid/)).